

inż. Józef Harasymowicz
Główny specjalista w Wydziale Architektury,
Budownictwa, Drogownictwa,
i Rozwoju Gospodarczego .....
(pieczęć imienna i podpis osoby upoważnionej
do wydania decyzji)

Otrzymują (za zwrotnym potwierdzeniem odbioru):

1. Gmina Lubaczów z/s. ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów.

Otrzymują do wiadomości:

2. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Lubaczowie.
3. a/a – Wydział Architektury, Budownictwa, Drogownictwa i Rozwoju Gospodarczego.

JH-2022.11.16

Decyzja niniejsza stała się ostateczna

Dnia 01.12.2022

Lubaczów, dnia 09.04.2024

Podpis .....

Z upoważnienia

inż. Józef Harasymowicz
Główny specjalista w Wydziale Architektury,
Budownictwa, Drogownictwa,
i Rozwoju Gospodarczego

Informacja o niniejszej decyzji oraz o możliwości zapoznania się z dokumentacją sprawy, w tym z uzgodnieniem regionalnego dyrektora ochrony środowiska i opinią inspektora sanitarnego, podlega podaniu do publicznej wiadomości zgodnie z art. 95 ust. 3 ustawy z dnia 3 października 2008r. – o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r., poz. 247 ze zm.).

Informacja o niniejszej decyzji i możliwościach zapoznania się z jej treścią oraz dokumentacją sprawy podlega podaniu do publicznej wiadomości zgodnie z art. 72 ust. 6 ustawy z dnia 3 października 2003r. – o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r., poz. 247 ze zm.).

Pouczenie

1. Inwestor jest obowiązany zawiadomić organ nadzoru budowlanego oraz projektanta sprawującego nadzór nad zgodnością realizacji budowy z projektem o zamierzonym terminie rozpoczęcia robót budowlanych, dla których wymagane jest uzyskanie decyzji o pozwoleniu na budowę, dokonanie zgłoszenia budowy, o której mowa w art. 29 ust. 1 pkt 1–4, lub dokonanie zgłoszenia instalowania, o którym mowa w art. 29 ust. 3 pkt 3 lit. d. Do zawiadomienia organu nadzoru budowlanego o zamierzonym terminie rozpoczęcia robót budowlanych inwestor dołącza:
  - 1) informację wskazującą imiona i nazwiska osób, które będą sprawować funkcję:
    - a) kierownika budowy – w przypadku robót budowlanych wymagających ustanowienia kierownika budowy,
    - b) inspektora nadzoru inwestorskiego, jeżeli został on ustanowiony oraz w odniesieniu do tych osób dołącza kopie zaświadczeń, o których mowa w art. 12 ust. 7, wraz z kopiami decyzji o nadaniu uprawnień budowlanych w odpowiedniej specjalności;
  - 2) oświadczenie lub kopię oświadczenia projektanta i projektanta sprawdzającego o sporządzeniu projektu technicznego, dotyczącego zamierzenia budowlanego zgodnie z obowiązującymi przepisami, zasadami wiedzy technicznej, projektem zagospodarowania działki lub terenu oraz projektem architektoniczno-budowlanym oraz rozstrzygnięciami dotyczącymi zamierzenia budowlanego.
2. Do użytkowania obiektu budowlanego, na budowę, którego wymagane jest pozwolenie na budowę, można przystąpić po zawiadomieniu właściwego organu nadzoru budowlanego o zakończeniu budowy, jeżeli organ ten, w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, nie zgłosi sprzeciwu w drodze decyzji art. 54 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*. Przed przystąpieniem do użytkowania obiektu budowlanego inwestor jest obowiązany uzyskać decyzję o pozwoleniu na użytkowanie, jeżeli na budowę obiektu budowlanego jest wymagane pozwolenie na budowę i jest on zaliczony do kategorii: V, IX–XVI, XVII (z wyjątkiem warsztatów rzemieślniczych, stacji obsługi pojazdów, myjni samochodowych i garaży do pięciu stanowisk włącznie), XVIII (z wyjątkiem obiektów magazynowych: budynki składowe, chłodnie, hangary i wiaty, a także budynków kolejowych: nastawnie, podstacje trakcyjne, lokomotywnie, wagonownie, strażnice przejazdowe i myjnie taboru kolejowego), XX, XXII (z wyjątkiem placów składowych, postojowych i parkingów), XXIV (z wyjątkiem stawów rybnych), XXVII (z wyjątkiem jazów, wałów przeciwpowodziowych, opasek i ostróg brzegowych oraz rowów melioracyjnych), XXVIII–XXX – art. 55 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*.
3. Inwestor może przystąpić do użytkowania obiektu budowlanego przed wykonaniem wszystkich robót budowlanych pod warunkiem uzyskania decyzji na użytkowanie wydanej przez właściwy organ nadzoru budowlanego – art. 55 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*.
4. Inwestor zamiast dokonania zawiadomienia o zakończeniu budowy może wystąpić z wnioskiem o wydanie decyzji o pozwoleniu na użytkowanie – art. 55 ust. 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*.
5. Przed wydaniem decyzji w sprawie pozwolenia na użytkowanie obiektu budowlanego właściwy organ nadzoru budowlanego przeprowadzi obowiązkową kontrolę budowy, zgodnie z art. 59a ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*. Wniosek o udzielenie pozwolenia na użytkowanie stanowi wezwanie właściwego organu do przeprowadzenia obowiązkowej kontroli budowy – art. 55 ust. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. – *Prawo budowlane*.

PROJEKT ROBÓT BUDOWLANYCH

Starostwo Powiatowe
w Lubaczowie
ul. Jasna 1
37-600 Lubaczów

OBIEKT BUDOWLANY

Egz. 4 2 3

Nazwa obiektu:	Prace remontowo - konserwatorskie zespołu cerkiewno - cmentarnego w Opacie
Kategoria obiektu:	VIII
Adres obiektu:	Opaka, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie, dz. ewid. nr 428
Jednostka ewidencyjna:	180904_2 Lubaczów
Obręb ewidencyjny:	0014 Opaka
Numery działek:	428

INWESTOR

Nazwa:	Gmina Lubaczów
Adres:	ul. Jasna 1 37-600 Lubaczów

JEDNOSTKA PROJEKTOWA

Nazwa:	INVENT
Adres:	ul. Obrońców Lwowa 3 37-600 Lubaczów

PROJEKTANCI

Imię i nazwisko	Nr uprawnień	Specjalność	Data oprac.	Podpis
BRANŻA – ARCHITEKTONICZNA, KONSTRUKCYJNO BUDOWLANA				
inż. Zygmunt Motyka	409/68, WBPP/ZNB/IUB/79/ 3.17/52/82	architektura i konstrukcja	09-2022	
BRANŻA SANITARNA				
-	-	-	-	-
BRANŻA ELEKTRYCZNA				
-	-	-	-	-
OPRACOWAŁ				
mgr. inż. Paweł Starczak	-----	konstrukcyjno- budowlana	09-2022	

SPIS ZAWARTOŚCI

- ~~1. Projekt zagospodarowania terenu.~~
3. Projekt architektoniczno – budowlany.
3. Wykaz załączonych do projektu wymaganych przepisami szczególnymi uzgodnień, pozwoleń lub opinii, o których mowa w art. 33 ust. 2 pkt.1 ustawy oraz w zależności od potrzeb – w przypadku drogi krajowej lub wojewódzkiej – oświadczenia właściwego zarządcy drogi o możliwości połączenia działki z drogą, zgodnie z przepisami o drogach publicznych.

SPIS TREŚCI

I.	Karta tytułowa projektu	str. 1
	1. Spis treści	str. 2
II.	Dokumenty dołączone do projektu.....	str. 3-13
	1. Kopia decyzji o nadaniu projektantom uprawnień budowlanych w odpowiedniej specjalności.....	str. 3-5
	2. Kopia zaświadczenia o przynależności projektantów do właściwej izby samorządu zawodowego.....	str. 6
	3. Kopia mapy ewidencyjnej.....	str. 7
	4. Kopia mapy zasadniczej.....	str. 8
	5. Wypis z rejestru gruntów.....	str. 9
	6. Decyzja Podkarpackiego wojewódzkiego Konserwatora Zabytków IRN-II.5142.1.204.2022.AW z 1- lipca 2022r.....	str. 10-13
	7. Oświadczenie projektantów o sporządzeniu projektu zagospodarowania terenu zgodnie z obowiązującymi przepisami i zasadami wiedzy technicznej.....	str. 14
	Część opisowa projektu	str. 15-17
	1. Podstawy formalno – prawne.....	str. 15
	2. Inwestor.....	str. 15
	3. Lokalizacja.....	str. 15
	4. Zakres opracowania.....	str. 15
	5. Stan istniejący.....	str. 15
	6. Przedmiot inwestycji.....	str. 16
	7. Oddziaływanie inwestycji na otoczenie.....	str. 16
	8. Projektowane ukształtowanie terenu działki.....	str. 16
	9. Uwagi realizacyjne dla inwestycji.....	str. 17
	10. Informacja o obszarze oddziaływania obiektu.....	str. 17
	1. Plan sytuacyjny terenu – rys. PZ-1.....	str. 18

WOJEWODA PRZEMYSKI
(pieczęć)

Przemysl ..... dnia 12.06. 1982 r.

Nr WBPP/ZNB/IUB/79 /3.17/52/82

**DECYZJA O STWIERDZENIU PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO
do pełnienia samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie**

Na podstawie § 2 ust. 1, pkt. 1, § 5 ust. 1, i § 13 ust. 1 pkt. 1, 2 lit. -
pkt. 1, § 7

rozporządzenia Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 20 lutego 1975 r.

w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie (Dz.U. Nr 8, poz. 46) stwierdza się, że:

Obywatel(ka) ..... Zygmunt Motyka s. Ludwika
(imię i nazwisko)

..... Inżynier budownictwa lądowego
(tytuł naukowy - zawodowy)

urodzony(a) dnia 13 lipca 1941 r. w Bruśnie Nowym

posiada przygotowanie zawodowe upoważniające do wykonywania samodzielnej funkcji

projektanta, kierownika budowy i robót
(rodzaj funkcji)

w specjalności architektonicznej, konstrukcyjno-budowlanej
(rodzaj specjalności techniczno-budowlanej)

w zakresie projektowania w specjalności konstrukcyjno-budowlanej oraz
pełnienia samodzielnej funkcji kierownika budowy i robót w obu specjal-
nościach:

Budownictwo miejskie i przemysłowe
(specjalizacja zawodowa)

MA-BUA-14 zgm. 4264 WA/Kw - DZG, 1501-1-489, 26.09.79. 4.500 A4

Obywatel(ko) inż. Zygmunt Motyka jest upoważniony(a) do:

(imię i nazwisko)

kierowania, nadzorowania, kontrolowania budowy i robót, kierowania i kontrolowania wytwarzania konstrukcyjnych elementów budowlanych oraz oceniania i badania stanu technicznego w zakresie wszelkich budynków i innych budowli, sporządzania projektów w zakresie rozwiązań konstrukcyjno-budowlanych budynków oraz innych budowli - z wyłączeniem linii, węzłów, stacji kolejowych dróg, lotniskowych dróg startowych i manipulacyjnych, mostów, budowli hydrotechnicznych i wodnomelioracyjnych.

Niniejsza decyzja stanowi rozszerzenie zakresu uprawnień budowlanych wydanych przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury w Rzeszowie z dnia 16.12.1968r. Nr. 409/68 w specjalności architektonicznej i konstrukcyjno-inżynierskiej.

Od niniejszej decyzji przysługuje Obywatelowi prawo wniesienia odwołania do Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w Warszawie w terminie dni 14-tu od daty doręczenia decyzji za pośrednictwem Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego w Przemyśle.

Otrzymuje :

1. inż. Zygmunt Motyka
Lubaczów ul. Sienkiewicza 5
2. A/a

(podpis i pieczęć)

PREZYDIUM
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
WYDZIAŁ BUDOWNICTWA,
URBANISTYKI I ARCHITEKTURY
W RZESZOWIE

Rzeszów, dnia 16 grudnia 1968 r.

Nr ewid. uprawn. 100/68

UPRAWNIENIA BUDOWLANE

Na podstawie art. 18, art. 19 ust. 1 pkt 1 i art 20 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1961 r.
- prawo budowlane (Dz. U. nr 7, poz. 46) oraz § 29 i § 11 ust. 1 pkt. 2
rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu Budownictwa, Urbanistyki i Architektury z dnia
10 września 1962 r w sprawie kwalifikacji fachowych osób wykonujących funkcje techniczne
w budownictwie powszechnym (Dz. U. nr 53, poz. 266)

Ob. Zygmunt M O T Y K A

technik budowlany

urodzony dnia 13 lipca 1941 r. m.ur. Brusno Nowe pow.Lubaczów

otrzymuje

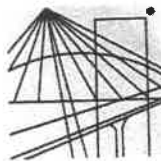
w specjalności architektonicznej i konstrukcyjno - inżynierskiej
uprawnienia budowlane do 2/ kierowania robotami budowlanymi w zakresie
ustalonym w pkt.1 oraz sporządzania projektów architektonicznych
i konstrukcyjnych obiektów budowlanych o prostej architekturze
/ § 1 ust.3 / z wyjątkiem obiektów o skomplikowanej konstrukcji.-

102/65
13.III.1965 r.

(pieczęć okrągła)

Z-CA KIEROWNIKA WYDZIAŁU

Mgr. Zygmunt Kordrowski
inż. architekt

PODKARPACKA
OKRĘGOWA
IZBA
INŻYNIERÓW
BUDOWNICTWA

Rzeszów, 2021-12-14

(miejscowość, data)

Zaświadczenie

Pan/Pani ..... **Zygmunt Motyka** .....

miejsce zamieszkania ..... **Os. Jagiellonów 10/25** .....

..... **37-600 Lubaczów** .....

jest członkiem Podkarpackiej Okręgowej Izby Inżynierów
Budownictwa o numerze ewidencyjnym ..... **PDK/BO/0286/02** .....

i posiada wymagane ubezpieczenie od odpowiedzialności
cywilnej.

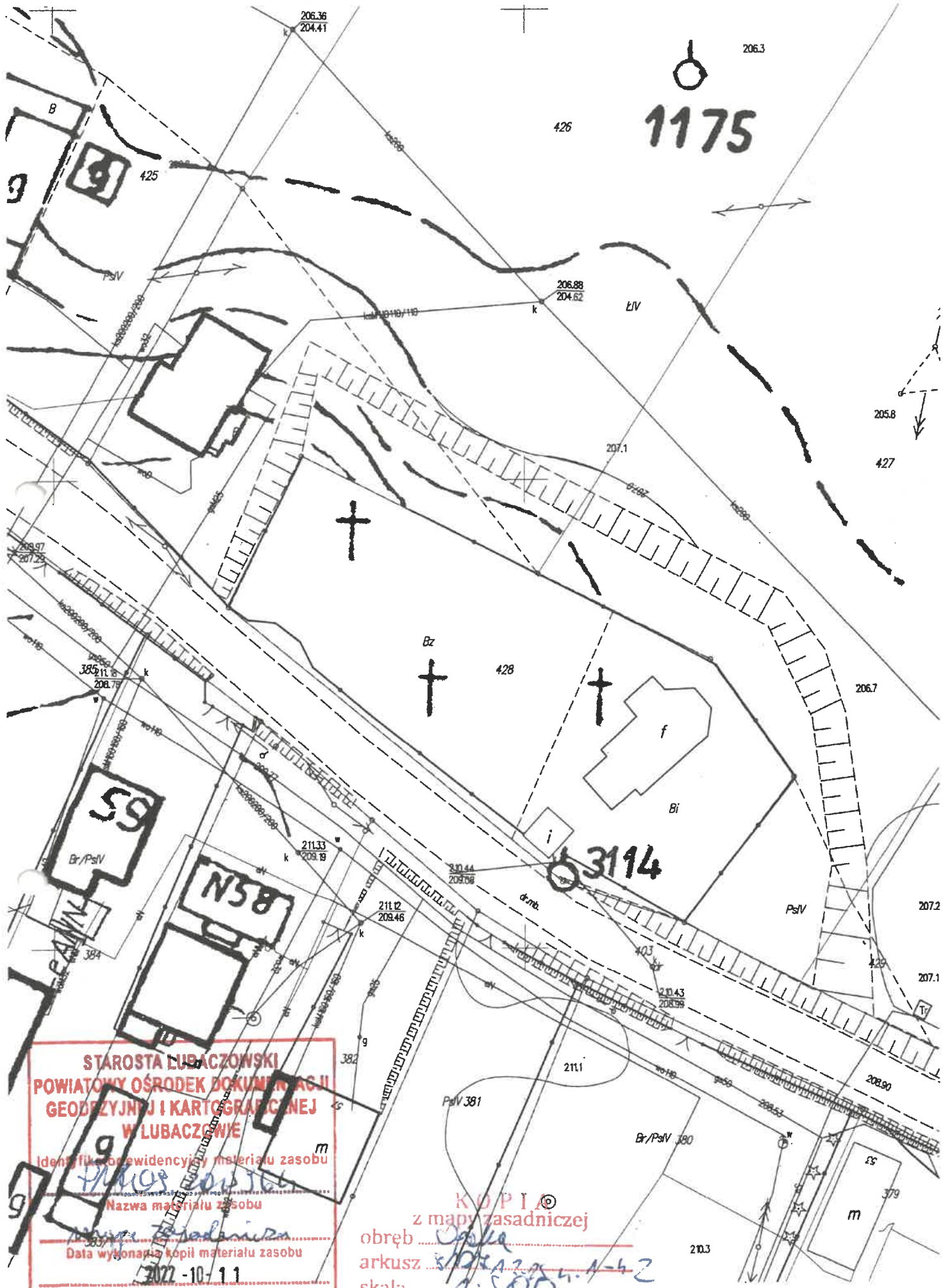
Niniejsze zaświadczenie ważne jest

od dnia ..... **2022-01-01** ..... do dnia ..... **2022-12-31** .....

Zastępca Przewodniczącego Rady
PODKARPACKIEJ OKRĘGOWEJ
IZBY INŻYNIERÓW BUDOWNICTWA

mgr inż. Witold Kamiński

STAROSTA LUBACZOWSKI
POWIATOWY OŚRODEK DOKUMENTACJI
GEODEZYJNOJ I KARTOGRAFICZNEJ
W LUBACZOWIE

Identyfikacja ewidencyjny materiał zasobu

Nazwa materiał zasobu

Data wykonania kopii materiał zasobu

2022-10-11

Z up. Starosty

imię, nazwisko i podpis osoby reprezentującej organ

K O P I A
z mapy zasadniczej

obręb

arkusz

skala

Nr kancelaryjny :

UPROSZCZONY WYPIS Z REJESTRU GRUNTÓW

z dnia: 08.07.2022

Jednostka rejestrowa : G.7

Lp	Podmiot ewidencyjny	Charakter własności / władania	Udział
1	GMINA LUBACZÓW UL. JASNA 1; 37-600 LUBACZÓW;	Własność	1/1

Numer działki	Położenie działki	Opis użytku	Oznaczenie użytków i konturów klasyfikac.	Pow. użytku [ha]	Pow. działki [ha]	Nr KW lub inny dokument własności
428	OPAKA	inne tereny zabudowane	Bi	0.0586	0.1417	PR1L/00035007/9
		tereny rekreacyjno- wypoczynkowe	Bz	0.0831		

Id działki: 180904_2.0014.428

Budynek niestanowiący odrębnego od gruntu przedmiotu własności

Id budynku: 180904_2.0014.428.1_BUD

Powierzchnia lokali wyodrębn.: 0.00

Rodzaj wg KŚT: Pozostałe budynki niemieszkalne

Powierzchnia lokali niewyodrębn.: 0.00

Powierzchnia pom. przyn. lokali: 0.00

Liczba kondyg. nad/podcz: 1.0/ 0.0

Pow zabud. [m2]: 14.00

Adres budynku: OPAKA

Ident. działek: 180904_2.0014.428

Razem powierzchnia działek :

0.1417 ha

Słownie : jeden tysiąc czterysta siedemnaście m. kwadr.

Wypis zawiera dane według stanu na dzień : 08.07.2022

Sporządził : Magdalena Witko

L.ks.zam. ODG-E.4021.15.91.2022

Stwierdza się zgodność z operatem
ewidencji gruntów i budynków.

Lubaczów, dn. 08 VII 2022

z up. Starosty
mgr inż. Stanisława Świerk
08.07.2022 .....
(imię i nazwisko osoby reprezentującej organ)

IRN-II.5142.1.204.2022.AW

WPLYNĘŁO
Data: 21.07.2022
Lp.: 9923
Lp.: _____
Podpis: _____

Przemyśl, dnia 19. LIP 2022

DECYZJA

Na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 7 ust. 1 i ust. 2, art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 89 pkt 2, art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeksu postępowania administracyjnego (tj. Dz. U. z 2021 r., poz. 735), a także § 12 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tj. Dz. U. z 2021 r., poz. 81), po zapoznaniu się z wnioskiem z dnia 11 lipca 2022 roku (data wpływu do tut. Urzędu 13 lipca 2022 roku) Gminy Lubaczów, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów w sprawie wydania pozwolenia na wykonanie prac remontowo-konserwatorskich zespołu cerkiewno-cmentarnego w Opacie

p o z w a l a m

Gminie Lubaczów, ul. Jasna 1, 37-600 Lubaczów na wykonanie prac remontowo-konserwatorskich zespołu cerkiewno-cmentarnego w Opacie w zakresie:

1. przeprowadzenia prac remontowych ogrodzenia (impregnacja części ogrodzenia z desek oraz wymiana ogrodzenia z siatki),
2. przeprowadzenia prac poprawiających wygląd estetyczny terenu (wymiana koszy na odpady, wykonanie nowej wiaty oraz schodów z bloków wapiennych, odświeżenie ławek),
3. konserwacji drewnianej konstrukcji i kamiennej podmurówki zrekonstruowanych podwalin cerkwi,
4. prac konserwatorskich nagrobków,
5. uporządkowania i zagospodarowania zdemontowanych i zdeponowanych elementów nagrobków,

zgodnie z: *Programem prac konserwatorskich zespół cerkiewny w Opacie gmina Lubaczów*, opracowanym przez ARTEMIS Konserwacja Dziej Sztuki mgr Barbara Woch, stanowiącym integralną część niniejszej decyzji.

Pozwolenie wydaje się z następującymi warunkami:

1. Kierowanie pracami konserwatorskimi przy nagrobkach oraz uporządkowaniu i zagospodarowania zdemontowanych i zdeponowanych elementów nagrobków przez osoby spełniające odpowiednio wymagania o których mowa w art. 37a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:
- a) Pracami konserwatorskimi, pracami restauratorskimi lub badaniami konserwatorskimi, prowadzonymi przy zabytkach wpisanych do rejestru kieruje osoba, która ukończyła studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, w zakresie konserwacji i restauracji dzieł sztuki lub konserwacji zabytków oraz która po rozpoczęciu studiów drugiego stopnia lub po zaliczeniu szóstego semestru jednolitych studiów magisterskich przez co najmniej 9 miesięcy brała udział pracach konserwatorskich, pracach restauratorskich lub badaniach konserwatorskich, prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru, inwentarza muzeum będącego instytucją kultury lub zaliczanych do jednej z kategorii, o których mowa w art. 14a Lista Skarbów Dziedzictwa ust. 2.
2. W dziedzinach nieobjętych programem studiów wyższych, o których mowa w ust. 1, pracami konserwatorskimi, pracami restauratorskimi lub badaniami konserwatorskimi

prowadzonymi przy zabytkach wpisanych do rejestru albo na Listę Skarbów Dziedzictwa, kieruje osoba, która posiada:

a) świadectwo ukończenia szkoły średniej zawodowej oraz tytuł zawodowy albo wykształcenie średnie lub średnie branżowe i dyplom potwierdzający posiadanie kwalifikacji zawodowych w zawodach odpowiadających danej dziedzinie lub

b) dyplom mistrza w zawodzie odpowiadającym danej dziedzinie - oraz która przez co najmniej 4 lata brała udział w pracach konserwatorskich, pracach restauratorskich lub badaniach konserwatorskich, prowadzonych przy zabytkach wpisanych do rejestru, na Listę Skarbów Dziedzictwa, do inwentarza muzeum będącego instytucją kultury lub innych zabytkach zaliczanych do jednej z kategorii, o których mowa w art. 14a ust. 2.

3. Kierowania robotami budowlanymi albo wykonywania nadzoru inwestorskiego w pozostałym zakresie prac przez osoby spełniające wymagania o których mowa w art. 37 c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (osoba posiadająca uprawnienia budowlane określone przepisami Prawa budowlanego oraz która przez co najmniej 18 miesięcy brała udział w robotach budowlanych prowadzonych przy zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru lub inwentarza muzeum będącego instytucją kultury).

4. Przekazania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie nie później niż 14 dni przed rozpoczęciem robót budowlanych, a w toku robót budowlanych na 14 dni przed dokonaniem zmiany:

a) imienia, nazwiska i adresu osoby kierującej robotami budowlanymi albo wykonującej nadzór inwestorski,

b) dokumentów potwierdzających spełnianie przez ww. osobę wymagań o których mowa w art. 37 c ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

c) oświadczenia o przyjęciu przez ww. osoby obowiązku kierowania robotami budowlanymi albo wykonywania nadzoru inwestorskiego.

5. Zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac.

6. Zawiadomienie Wojewódzkiego Konserwatora o terminie podjęcia określonych czynności związanych z wydanym pozwoleniem, przynajmniej 3 dni przed rozpoczęciem tych czynności

7. Ustalania szczegółowego toku postępowania podczas komisji konserwatorskich, dokonania odbioru częściowego i końcowego wykonanych prac konserwatorskich z udziałem przedstawicieli Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

8. Niezwłocznego zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia robót budowlanych.

9. Prowadzenia dokumentacji przebiegu wskazanych w pozwoleniu prac oraz opracowania wyników tych badań, w sposób umożliwiający jednoznaczną identyfikację i dokładną lokalizację przestrzenną wszystkich czynności, użytych materiałów oraz dokonanych odkryć i przekazania jej wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia tych prac.

Informuje się, że postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Niniejsze pozwolenie zachowuje ważność do dnia 31 grudnia 2023 roku

UZASADNIENIE

Zespół cerkiewno-cmentarny w Opacie obecnie składa się z rekonstrukcji podwalin i fundamentów spalonej w 2003 roku Cerkwi pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny, dzwonnicy oraz cmentarza obejmującego nagrobki kamienne wykonane w lokalnym ośrodku kamieniarskim w Bruśnie Starym, nagrobki w formie metalowych krzyży oraz współczesne nagrobki lastrykowe. Całość założenia została otoczona współczesnym ogrodzeniem wykonanym z desek oraz siatki. Zespół cerkiewno-cmentarny w Opacie został wpisany do rejestru zabytków pod numerem A-315 decyzją z dnia 29 listopada 1989 roku. Przeprowadzenie zamierzonych prac pozwoli zahamować postępujący proces degradacji oraz przywrócić walory artystyczne i kulturowe nagrobków zgromadzonych na terenie przycerkiewnego cmentarza oraz przywrócić walory estetyczne zespołowi cerkiewno-cmentarnemu. Przedmiotowe prace pozwolą także zrealizować zalecenia pokontrolne Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znak: IRN-II.5180.15.2022.AW z dnia 28 kwietnia 2022 roku. W związku z tym Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków postanowił zezwolić na realizację wnioskowanych prac, zgodnie z przedłożoną dokumentacją i przy spełnieniu sformułowanych powyżej warunków. W związku z tym, orzeczono jak w sentencji.

Przywołanie przepisów art. 6 i art. 7, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zakres przedmiotowy ochrony konserwatorskiej. Art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami powołano, gdyż zezwolenie dotyczy prac na terenie wpisanym do rejestru zabytków. Powołanie przepisów art. 89, art. 93 tejże ustawy znajduje podstawę w zakresie właściwości miejscowej, rzeczowej i instancyjnej Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rozpoznania niniejszej sprawy. Powołanie przepisów § 12 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków uzasadnia obowiązek uzyskania przez właściciela zabytku pozwolenia w formie decyzji i precyzuje treść tego pozwolenia. Art. 104 Kpa powołano, gdyż decyzja załatwia przedmiotową sprawę.

Od niniejszej decyzji przysługuje Stronom – na podstawie art. 129 § 1 i 2 Kpa – za moim pośrednictwem, odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie, w terminie 14 dni od daty jej doręczenia.

Na podstawie art. 127 a § 1 i 2 Kpa informuję, że w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję; z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa Budowlanego.

Podkarpacki Wojewódzki
Konserwator Zabytków

Beata Kot

Otrzymuje:

1. Gmina Lubaczów, ul. Jasna 1 , 37-600 Lubaczów + zał.

Do wiadomości:

1. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego, ul. Adama Mickiewicza 45, 37-600 Lubaczów
2. Teczka obiektu
3. A/a – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków z/s w Przemyśle
ul. Jagiellońska 29, 37-700 Przemyśl + zał.

OŚWIADCZENIE PROJEKTANTÓW

o sporządzeniu projektu zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej

Na podstawie art. 34 ust. 3d pkt 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. - Prawo budowlane (tekst jedn. Dz. U. z 2020r. poz. 1333 z późn. zm.).

Ja niżej podpisany oświadczam, że projekt budowlany dotyczący inwestycji:

"Prace remontowo - konserwatorskie zespołu cerkiewno - cmentarnego w Opacie"

Adres: działka nr 428, obręb 0014 Opaka,
Miejscowość: Opaka, gmina Lubaczów, powiat lubaczowski,
województwo podkarpackie

Inwestor: Gmina Lubaczów
ul. Jasna 1
37-600 Lubaczów

został opracowany kompletnie i jest zgodny z obowiązującym prawem oraz zasadami wiedzy technicznej.

IMIĘ I NAZWISKO	SPECJALNOŚĆ	NR UPRAWNIEŃ	PODPIS
inż. Zygmunt Motyka	Architektoniczna, Konstrukcyjno- budowlana	409/68, WBPP/ZNB/IUB/79/ /3.17/52/82	09.2022

CZĘŚĆ OPISOWA

1. Podstawy formalno-prawne

- Decyzja Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o pozwoleniu na wykonanie prac remontowo konserwatorskich zespołu cerkiewno – cmentarnego w Opacie nr IRN-II.5142.1.204.2022.AW z dnia 19.07.2022r.
- Program prac konserwatorskich
- Zlecenie inwestora
- Mapa zasadnicza
- Mapa ewidencyjna
- Wizja lokalna.

2. Inwestor

Gmina Lubaczów
ul. Jasna 1
37-600 Lubaczów

3. Lokalizacja

Zespół cerkiewno – cmentarny w miejscowości Opaka, dz. ewid. Nr 428, obręb 0014 Opaka, gmina Lubaczów, powiat lubaczowski, województwo podkarpackie.
Jednostka ewidencyjna 180904_2 Lubaczów.

4. Zakres opracowania

Zgodnie z programem prac konserwatorskich oraz wydaną decyzją Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyśle Inwestor zamierza na działce nr ewid. 428 położonej w miejscowości Opaka wykonać prace remontowo – konserwatorskie w zespole cerkiewno – cmentarnym w Opacie

Działka nr ewid. 428 o powierzchni 0,1417 ha stanowi użytki w postaci innych terenów zabudowanych Bi i tereny rekreacyjno wypoczynkowe Bz.

5. Stan istniejący

Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków pod numerem inwentaryzacyjnym A-315 z dnia 29 listopada 1989 r.

Działka nr ewid. 428 w chwili obecnej zabudowana jest dzwonnica-brama (rekonstrukcja z 2003 r.), rekonstrukcją fundamentów oraz obrys konstrukcji ścian cerkwi do wysokości ok. 1 metra (rekonstrukcja 2011r.) oraz cmentarz przycerkiewny. Powierzchnia działki jest płaska, usytuowana na wzniesieniu ze spadkiem w kierunku północnym.

Teren inwestycji graniczy:

1. od strony północnej z:

- działką nr ewid. 426, własność prywatna, budownictwo zagrodowe
- działką nr ewid. 427, łąki.

2. od strony wschodniej

- z działką nr 427, łąki.

3. od strony południowej

- z działką nr 403, stanowiącą drogę powiatową asfaltową.

4. od strony zachodniej

- z działką nr 426, własność prywatna, zabudowa budynkiem mieszkalnym jednorodzinnym.

6. Przedmiot inwestycji

Przedmiotem inwestycji jest wykonanie prac remontowo – konserwatorskich zespołu cerkiewno – cmentarnego w Opacie w zakresie:

1. Przeprowadzenie prac remontowych ogrodzenia (impregnacja części ogrodzenia z desek oraz wymiana ogrodzenia z siatki),
2. Przeprowadzenie prac poprawiających wygląd estetyczny terenu (wymiana koszy na odpady, wymiana nowej wiaty oraz schodów z bloków wapiennych, odświeżenie ławek),
3. Konserwacja drewnianej konstrukcji i kamiennej podmurówki zrekonstruowanych podwalin cerkwi,
4. Prac konserwatorskich nagrobków,
5. Uporządkowania i zagospodarowania zdemontowanych i zdeponowanych elementów nagrobków,

zgodnie z Programem prac konserwatorskich zespołu cerkiewnego w Opacie opracowanego przez Panią mgr Barbarę Woch.

7. Oddziaływanie inwestycji na otoczenie

Planowana inwestycja nie oddziałuje na sąsiednie działki. Warunki nasłonecznienia i przesłaniania sąsiednich budynków, a także odległości od nich są zgodne z obowiązującymi przepisami.

8. Projektowane ukształtowanie terenu działki

Ukształtowanie terenu działki istniejące. Nie projektuje się ingerencji w aktualny stan stosunków wodnych w granicach lokalizacji i w bezpośrednim sąsiedztwie.

9. Uwagi realizacyjne dla inwestycji

Rozpoczęcie prac budowlanych może nastąpić po uzyskaniu decyzji o pozwoleniu na budowę, a następnie zawiadomieniu wojewódzkiego konserwatora zabytków o terminie rozpoczęcia prac i zgłoszenie osób sprawujących kierownictwo i nadzór nad robotami. Budowa powinna być przeprowadzona pod nadzorem kierownika budowy. Kierowanie pracami konserwatorskimi pod nadzorem osoby spełniającej wymagania w art. 37a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W trakcie robót należy na bieżąco prowadzić dziennik budowy. Wszystkie odstępstwa od niniejszego projektu mogą być wykonane za zgodą autorów projektu.

10. Informacja o obszarze oddziaływania obiektu.

Informacja została opracowana na podstawie: art. 20 ust.1 pkt 1c i art. 34 ust.3 pkt 5 ustawy Prawo budowlane, (Dz. U. Z 2020r. Poz. 1333 z póź. zmianami), art.5, w tym w ust. 1 pkt 9 ustawy - Prawo budowlane w zakresie poszanowania, występujących w obszarze oddziaływania obiektu, uzasadnionych interesów osób trzecich oraz innych ustaw (Dz.U.2020.1609 z dnia 2020.09.18), § 14 ust. 8 - Rozporządzenia Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego, w zakresie zawartości informacji o obszarze oddziaływania.

Projekt zagospodarowania działki dla powyższego zamierzenia inwestycyjnego opracowano w oparciu o decyzję Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu wraz z Programem prac konserwatorskich.

Przedmiotowa inwestycja nie wprowadza zakłóceń w ekologicznej charakterystyce powierzchni ziemi, gleby, wód powierzchniowych i podziemnych. Charakter użytkowania przedmiotowego obiektu budynku gospodarczego pozwala na zachowanie biologicznie czynnego terenu działki poza powierzchnią zabudowaną.

Na podstawie dokonanej analizy stwierdza się, że przedmiotowe zamierzenie inwestycyjne nie zacięcia działek sąsiednich w zakresie nasłonecznienia pomieszczeń mieszkalnych oraz nie powoduje uciążliwości.

Lokalizacja konserwowanych budowli jest zgodna z przepisami §12 ust. 3 pkt. 1, §38 ust. 3 pkt. 1 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki oraz ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75 poz. 690 z późniejszymi zmianami). Biorąc pod uwagę powyższe dane stwierdza się, że obszar oddziaływania projektowanego zamierzenia mieści się na działce nr 428, na której został zaprojektowany.

inż. Zygmunt Motyka

INŻYNIER ZYGMUNT MOTYKA
UPRAWNIENIE BUDOWLANE BEZ OGRANICZEŃ
DO PROJEKTOWANIA I KIEROWANIA ROBOTAMI
BUDOWLANymi W SPECJALNOŚCI
ARCHITEKTONICZNEJ, KONSTRUKCYJNO-BUDOWLANEJ
NR EWIDENCYJNY UPRAWNIENIA 409/68
NR WBPP/ZNB/IUB/79/3.17/52/83
PDK/BO/0286/02

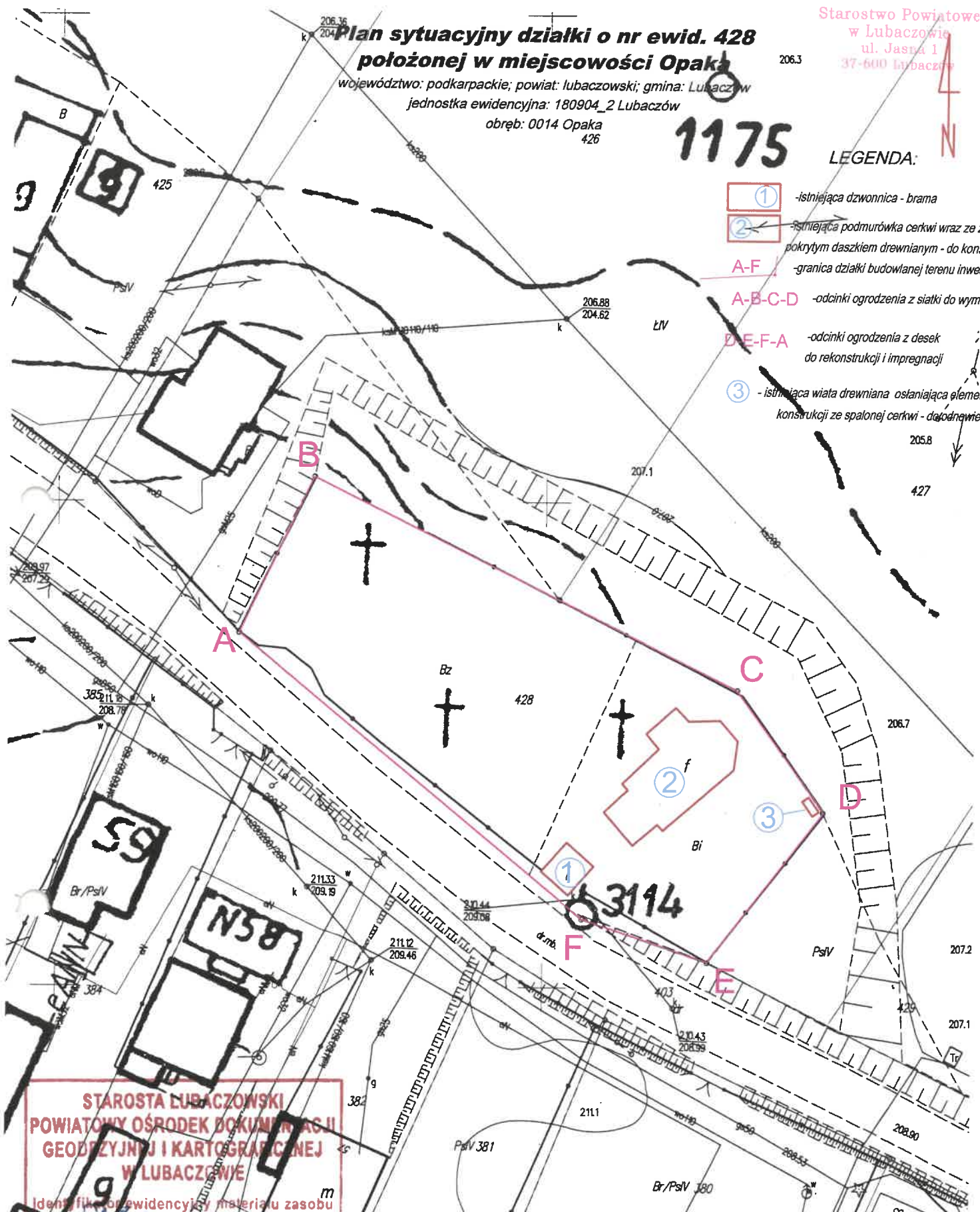
Plan sytuacyjny działki o nr ewid. 428 położonej w miejscowości Opaka

województwo: podkarpackie; powiat: lubaczowski; gmina: Lubaczów
jednostka ewidencyjna: 180904_2 Lubaczów
obręb: 0014 Opaka 426

1175

LEGENDA:

- ① - istniejąca dzwonnica - brama
- ② - istniejąca podmurówka cerkwi wraz ze zrębem pokrytym daszkiem drewnianym - do konserwacji
- A-F - granica działki budowlanej terenu inwestycji
- A-B-C-D - odcinki ogrodzenia z siatki do wymiany
- D-E-F-A - odcinki ogrodzenia z desek do rekonstrukcji i impregnacji
- ③ - istniejąca wiata drewniana osłaniająca elementy konstrukcji ze spalonej cerkwi - do odnowienia

STAROSTA LUBACZOWSKI
POWIATOWY OŚRODEK DOKUMENTACJI
GEODRZYNJĄ I KARTOGRAFICZNEJ
W LUBACZOWIE

Identyfikacja ewidencyjnego materiału zasobu

Nazwa materiału zasobu

Data wykonania kopii materiału zasobu

2022-10-11

Z up. Starosta
imię, nazwisko i podpis osoby reprezentującej organ

KOPIA
z mapy zasadniczej
obręb .....
arkusz .....
skala .....

OBIEKT:	Prace remontowo - konserwatorskie zespołu cerkiewno - cmentarnego w Opacie	Wzrost rysunku: PZ-1
ADRES OBIEKTU:	Opaka, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie, 180904_2	Skala rysunku: 1 : 500
NAZWA RYSUNKU:	PLAN SYTUACYJNY DZIAŁKI	Data: 09.2022
INWESTOR:	Gmina Lubaczów	
ADRES INWESTORA:	ul. Jasna 1; 37-600 Lubaczów	
ZESPÓŁ PROJEKTOWY		
IMIĘ I NAZWISKO:	UPRAWNIENIA:	SPECIALNOŚĆ:
inż. Zygmunt Motyka	400/RS WSP/720/100/79/3.175/1/01	architektura konstrukcja
OPRACOWAŁ		
mgr inż. Paweł Starczak		konstrukcyjno - budowlana

PROJEKT ARCHITEKTONICZNO - BUDOWLANY

OBIEKT BUDOWLANY

Nazwa obiektu:	Prace remontowo - konserwatorskie zespołu cerkiewno - cmentarnego w Opacie
Kategoria obiektu:	VIII
Adres obiektu:	Opaka, pow. lubaczowski, woj. podkarpackie, dz. ewid. nr 428
Jednostka ewidencyjna:	180904_2 Lubaczów
Obręb ewidencyjny:	0014 Opaka
Numery działek:	428

INWESTOR

Nazwa:	Gmina Lubaczów
Adres:	ul. Jasna 1 37-600 Lubaczów

JEDNOSTKA PROJEKTOWA

Nazwa:	INVENT
Adres:	ul. Obrońców Lwowa 3 37-600 Lubaczów

PROJEKTANCI

Imię i nazwisko	Nr uprawnień	Specjalność	Data oprac.	Podpis
BRANŻA – ARCHITEKTONICZNA, KONSTRUKCYJNO BUDOWLANA				
inż. Zygmunt Motyka	409/68, WBPP/ZNB/IUB/79/ 3.17/52/82	architektura i konstrukcja	09-2022	
OPRACOWAŁ				
mgr inż. Paweł Starczak	---	konstrukcyjno budowlana	09-2022	

SPIS TREŚCI
do PROJEKTU ARCHITEKTONICZNO BUDOWLANEGO

I. Projekt architektoniczno – budowlany – strona tytułowa.....	str. 19
1. Spis treści do projektu architektoniczno – budowlanego.....	str. 20
II. Program prac konserwatorskich.....	str. 21-54
1. Karta identyfikacyjna.....	str. 22
A. Dane przed konserwacją.....	str. 22
-Rodzaj.....	str. 22
- Autor, warsztat, szkoła.....	str. 22
- Miejsce przechowywania/lokalizacja.....	str. 22
- Właściciel.....	str. 23
- Numer inwentaryzacyjny.....	str. 23
- Technika.....	str. 23
- Wcześniejsze konserwacje.....	str. 23
- Wcześniejsze dokumentacje.....	str. 23
B. Dane o konserwacji.....	str. 23
- Inwestor.....	str. 23
- Zleceniodawca.....	str. 23
- Autor programu prac.....	str. 23
2. Opis, analiza formy, funkcji i treści.....	str. 24
3. Zagadnienia historyczne.....	str. 25-27
4. Technika wykonania.....	str. 27
5. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	str. 27-29
6. Cel oraz założenia konserwacji i restauracji.....	str. 29
7. Program prac.....	str. 29-54

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Zespół cerkiewny w Opacie

gmina Lubaczów

WOJEWÓDZKI
URZĄD OCHRONY ZABYTEKÓW
z/s w Przemyśle
UZGODNIONO

DNIA ..... 19 LIP. 2022.....

h ECH2A

JRM-5.5142.1.204.2022.Aw

Podkarpacki Wojewódzki
Konservator Zabytków

Beata Kot

Autor programu prac konserwatorskich i restauratorskich:

mgr Barbara Woch

Opaka 2022

phou

1. KARTA IDENTYFIKACYJNA

A. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ:

Zespół cerkiewny / nieczynny /

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA

Cerkiew i dzwonnica

Pierwotna: brak danych dotyczących budowniczych cerkwi i dzwonnicy

Przebudowa cerkwi w 1893r. :

Dokument dotyczący przebudowy odnaleziony podczas prac remontowych w 2011 roku:

„Chwała Bogu! Chrystus Zmartwychwstał!

Cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogarodzicy we wsi Opaka filialna do parochii w Lubaczowie należąca, zbudowana 1650 roku, została Roku Bożego od Narodzenia Chrystusa 1893, „tysiąc osiemset dziewięćdziesiątego trzeciego”, miesiąca Maja, nowo odrestaurowana, t.j. zważona, nowo podmurowana, druga główna część tej cerkwi „Święte Świętych” („Święty Ołtarz”) i zakrystia nowo wybudowana. Miało to miejsce za panowania w Świętym Katolickimi i Apostolskim Kościele Jego Świętobliwości Leona XIII Papieża Rzymskiego a w Austriackim Cesarstwie Jego Wysokości Cesarza i Króla Franciszka Józefa I, za rządów w Eparchii Przemyskiej Samborskiej i Sanockiej Jego Świętobliwości Najjaśniejszego Pana Juliana dr Pepesza, za staraniem parocha Lubaczowa i Opaki o. Joana Jabłonowskiego i prowizorów cerkiewnych: Alekseja Juriejko, Alekseja Żurawla, Iwana Solilo, Wasilija Kruczko, Naczelnika Gromady Iwana Kaczmara, diaka cerkiewnego Iwana Jałowego [?], zakrystianina Iwana Banacha [?], ofiarami uczciwych parochian, przy pomocy opiekunki Jej Wysokości Marii Hrabiny Gołuchowskiej. Budowniczym był Joan Kulmatycki, majster murarski Joan Olearnik.

Dla potwierdzenia tego pisma na wieczystą pamiątkę wystawia się pieczęć cerkwi z podpisem własnoręcznym parocha zatwierdza się.

Dano w Opacie w dzień pamiątki danej Swobody 3/15 Maja 1893 roku

Iwan W. Jabłonowski, Radca gr. kat. Lwowskiego Metropolitalnego Konsystorza, ruski paroch Lubaczowa i Opaki”.

Dzwonnica – rekonstrukcja po 2003r. / wykonawca: ARKADY, Bogusław Buliński z Jarosławia

Rekonstrukcja fundamentów oraz obrysu konstrukcji ścian cerkwi w 2011 roku z inicjatywy Gminy Lubaczów, wykonał:

TADEUSZ BEDNARCZYK USŁUGI BUDOWLANE BUD MONT

ul. Handlowa 7, 37-600 Lubaczów

Nagrobki kamienne: bruśnieński ośrodek kamieniarski

Elementy metalowe nagrobków: lokalne warsztaty kowalskie i ślusarskie

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA:

Opaka, gmina wiejska Lubaczów, działka nr 428

WŁAŚCICIEL:

Gmina Wiejska Lubaczów

NUMER INWENTARYZACYJNY:

Wpis do rejestru zabytków A-315 z dnia 29 listopada 1989 roku.

TECHNIKA

Techniki kamieniarskie, kowalskie, ślusarskie, ciesielskie, techniki budowlane.

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE:

przebudowa cerkwi - 1893r.

dzwonnica – rekonstrukcja po 2003 r., wyk.: ARKADY, Bogusław Buliński z Jarosławia

rekonstrukcja fundamentów oraz obrysu konstrukcji ścian – 2011r.:

wyk. TADEUSZ BEDNARCZYK USŁUGI BUDOWLANE BUD MONT, ul. Handlowa 7.

37-600 Lubaczów

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE:

Karta cmentarza przechowywana w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Przemyślu.

Autor: Wiesława Wlazło, VI 1993r.

B. DANE O KONSERWACJI

INWESTOR:

Gmina Wiejska Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

ZLECENIODAWCA:

Gmina Wiejska Lubaczów

ul. Jasna 1

37-600 Lubaczów

AUTOR PROGRAMU PRAC:

Artemis. Konserwacja Dzieł Sztuki. mgr Barbara Woch,

Opaka 111A, 37-600 Lubaczów

2. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

Zespół cerkiewny usytuowany w centrum wsi, na wzniesieniu, przy drodze wiejskiej prowadzącej do drogi powiatowej z Lubaczowa przez Wielkie Oczy do granicy w Korczowej / dawny trakt z Lubaczowa przez Wielkie Oczy i Jaworów do Lwowa /.

Wzniesienie na którym umiejscowiono zespół cerkiewny, zapewne sztucznie usypane w dolinie potoku Przerwa, eksponuje założenie, tworząc charakterystyczny element lokalnego pejzażu.

W skład zespołu wchodzi obecnie drewniana dzwonnica-brama / rekonstrukcja /, zrekonstruowany obrys cerkwi w postaci kamiennej podmurówki na której ustawiono zarys drewnianej konstrukcji ścian / do wys. ok. 1m / oraz cmentarz przycerkiewny. Całość otoczona ogrodzeniem, w części zachodniej i południowej w formie drewnianego parkanu, w północnej i wschodniej w formie siatki z metalowymi słupkami.

W obrębie ogrodzenia zachowane częściowo nagrobki z okresu funkcjonowania parafii, wykonane w większości z wapienia bruśnieńskiego w bruśnieńskim ośrodku kamieniarskim oraz w technice odlewu żeliwnego / nielicznie zachowane/. Pojedyncze nagrobki w formie metalowych krzyży wykonanych metodą ślusarską, w kilku przypadkach otoczone metalowy płotkiem. Metalowe krzyże w większości wykonane w okresie powojennym, metodą spawania, być może w miejscu usuniętych, zdegradowanych krzyży kamiennych, bądź drewnianych ustawianych w okresie zawieruchy wojennej.

Pomiędzy historycznymi nagrobkami, usytuowano również nagrobki współczesne, wykonane w technice lastryko / zapewne w latach 70-80. XX wieku /, które zastąpiły wcześniejsze kamienne, zdeponowane w kilku miejscach cmentarza. W dwóch przypadkach nagrobki wykonano z popularnego obecnie granitu.

Znaczna ilość kamiennych konstrukcji nagrobków zdemontowana oraz zdeponowana w kilku miejscach cmentarza, m. in. w pobliżu dzwonnicy, przy starodrzewiu. Na całym obszarze cmentarza widoczne zdegradowane, przewrócone fragmenty kamiennych nagrobków, w dużej części zagłębione pod powierzchnią gruntu.

W narożniku południowo - wschodnim założenia, przy ogrodzeniu, usytuowana niewielka wiata, pod która ułożone pozostałe po pożarze elementy drewnianych konstrukcji cerkwi i dzwonnicy.

Przy parkanie od strony zachodniej ustawione dwie ławki bez oparcia zbudowane z kamiennej podstaw oraz drewnianych deseczek.

3. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Historia miejsca

Opaka, miejscowość położona w województwie podkarpackim, powiecie lubaczowskim, na terenie gminy wiejskiej Lubaczów, w dolinie potoku Przerwa, przy drodze prowadzącej niegdyś z Lubaczowa do miejscowości Wielkie Oczy oraz dalej do Jaworowa. Osada powstała zapewne w XV wieku, natomiast pierwsza wzmianka dotycząca miejscowości pochodzi z 1531 roku, kiedy to wieś wchodziła w skład dóbr królewskich.

Nazwa Opaka przypuszczalnie pochodzi od słowa opat, być może w związku z legendarnym usytuowaniem dwóch klasztorów w Lubaczowie i możliwym ich uposażeniem w postaci terenów położonych w Opacie. Jednak istnienia klasztorów jak dotąd nie udało się potwierdzić w materiałach źródłowych.

Ludność zajmowała się rolnictwem, jak również bartnictwem oraz wydobywaniem rud żelaza. Okolica znana była również z wielu stawów, przy których funkcjonował młyn oraz folusz.

Rozwój Opaki został powstrzymany w burzliwym wieku XVII, kiedy przez miejscowość przetaczały się wojska ordy tatarskiej jak również inne wojska uczestniczące w kolejnych zawieruchach wojennych. Miejscowość szczególnie ucierpiała w roku 1629, kiedy to wojska tatarskie spaliły wieś, niszcząc około połowy zabudowań. Zapewne w trakcie pożogi zniszczona została również pierwsza opacka cerkiew drewniana.

Miejscowość do roku 1778 wchodziła w skład dóbr królewskich, przechodząc z kolei w skład dóbr rządowych. W 1818 roku dobra opackie przeszły w ręce prywatne Egidiusza Pawłowskiego (1818r.), rodziny Pawłowskich, Jakuba Bernsteina i od 1882 pozostawały w posiadaniu rodziny Gołuchowskich.

Historia obiektu

Data powstania pierwszych struktur kościoła rytu wschodniego nie jest znana, natomiast w rejestrach podatkowych osoba lokalnego popa została zanotowana w 1576 roku, co świadczy o funkcjonowaniu parafii w tym okresie. Być może powstała niedługo przed powyższą datą, gdyż nie odnotowano jej w rejestrze z 1565 roku. Zaginiony zapewne w trakcie nawałnicy tureckiej dokument erekcyjny potwierdził 3 lutego 1720 roku Adam Mikołaj Sieniawski, hetman wielki koronny, starosta lubaczowski. W kolejnych nadaniach Adam Mikołaj Sieniawski, kolator cerkwi nadał na jej uposażenie grunta w wysokości ćwierci ziemi z zagrodą, łąki oraz ćwierci na reparacje cerkwi.

Do roku 1789 parochia w Opacie stanowiła niezależną strukturę, by po tym czasie wejść w skład struktur okręgu parochialnego lubaczowskiego w obrębie eparchii przemyskiej.

Czas powstania pierwszej cerkwi w Opacie nie został dotychczas ustalony. Zapewne powstała ona wraz z erekcją parafii, o czym świadczy funkcjonowanie wspomnianego popa. Kolejna cerkiew, być może na zgłiszczach poprzedniej zniszczonej przez zawieruchy wojenne, została wzniesiona z fundacji lokalnej społeczności w 1756 roku. Przez kolejne lata, drewniana struktura cerkwi wymagała reparacji, co odnotowują kolejne opisy wizytacji tejże. Kolejne większe remonty przeprowadzono po 1807 roku, kiedy odnotowano zły stan poszycia gontowego, być może podczas remontu dachu, dostawiono do sanktuarium również niewielką zakrystię, której funkcjonowanie zaznaczono w 1845 roku.

Gruntowny remont świątyni sfinansowany ze środków lokalnej społeczności przeprowadzono w 1893 roku. W trakcie prac zmieniono bryłę świątyni, którą częściowo zdemontowano, wzniesiono nowe prezbiterium z zakrystią oraz babiniec, dodano pozorne sklepienia oraz wzniesiono kopuły nad każdym z pomieszczeń. Z kolei w 1905 roku wnętrze cerkwi uzyskało wystrój malarski. Lata I wojny światowej nie oszczędziły obiektu, zniszczeniom uległy kopuły, które odbudowano i pokryto blachą.

Historię funkcjonowania cerkwi zamyka rok 1947, kiedy to pozbawiona opieki parafian przejęta została przez Skarb Państwa, a ze względu na jej zły stan i brak stałej opieki, cenne wyposażenie zdeponowane zostało w latach 60. w składnicy Muzeum Zamku w Łańcucie.

Remont zabezpieczający, popadającą w ruinę konstrukcji cerkwi, przeprowadziła w 1990 roku grupa „Młodość i Zabytki” funkcjonująca przy PKN ICOMOS. Niestety, w wyniku pożaru, który miała miejsce w nocy 6/7 sierpnia 2003 roku, całkowitemu zniszczeniu uległa cerkiew i dzwonnica. Staraniem Gminy Lubaczów dzwonnica została odbudowana, natomiast w 2011 roku uporządkowano cerkwisko, wykonując rekonstrukcję podmurówki oraz drewnianej konstrukcji ścian / do wysokości ok. 1 m./ Całość ogrodzono w części drewnianym parkanem, w części metalową siatką. Resztki drewnianej konstrukcji zdeponowano pod prowizorycznym zadaszeniem w południowo-wschodnim narożniku świątyni.

Bibliografia:

Janusz Mazur, Cerkwie drewniane w okolicach Lubaczowa. Katalog, Lubaczów 1997, cz.3 (22.Miłków – 34.Prusie), 31.Opaka, s. 113-137 (mps w Muzeum Kresów w Lubaczowie)

Janusz Mazur, OPAKA - WYŁOM W KRAJOBRAZIE KULTUROWYM, Spotkania z Zabytkami", nr 5 (maj), 2004, s. 22-24;

J. Mazur, Odkrycie w Opace, „Lubaczów 2011”, Jednodniówka Towarzystwa Miłośników Ziemi Lubaczowskiej i Urzędu Miejskiego w Lubaczowie, s. 76-77;

Karta cmentarza w zbiorach Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Przemyśle, autor Wiesława Wlazło, VI 1993r.

4. TECHNIKA WYKONANIA

Techniki kamieniarskie, kowalskie, ślusarskie, budowlane.

5. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania całego zespołu cerkiewnego zły, wynikający przede wszystkim z braku opieki ze strony związanej z obiektem społeczności. Cerkiew z dzwonnica od 1947 roku nie użytkowane, popadały powoli w ruinę. Opuszczone budynki stały się miejscem nieformalnych spotkań młodych ludzi, co prawdopodobnie doprowadziło do nieumyślnego / zgodnie z doniesieniami prasowymi / zaproszenia ognia, czego efektem był pożar, który w 2003 całkowicie zniszczył zabytkową drewnianą cerkiew oraz dzwonnica.

Dzięki staraniom lokalnej społeczności oraz władz gminnych, odbudowana została dzwonnica, w późniejszym czasie zrekonstruowana podmurówka oraz obrys drewnianych ścian cerkwi.

Architektura

Obecnie dzwonnica znajduje się w dobrym stanie technicznym. Pracom konserwatorskim należy jedynie poddać metalowe zawiasy pasowe przy drzwiach, na których widoczne produkty korozji oraz blachę na fartuchu okrywającym podwaliny, na której miejscowo widoczne również nawarstwienia korozyjne.

Kamienna, zrekonstruowana podmurówka cerkwi w wielu miejscach zdegradowana z niekorzystnym odbiorem estetycznym. Miejscowo widoczne spękanie kamienia jak również spękania i ubytki w obrębie betonowej zaprawy, co powoduje przedostawanie się opadów w atmosferycznych do wnętrza muru.

Drewniana rekonstrukcja zrębu cerkwi w dobrym stanie, jedynie uwagę należy zwrócić na daszek przykrywający konstrukcję, który nie zabezpiecza narożników, co może doprowadzić do degradacji drewna. Należy rozważyć wymianę całości daszku.

Drewniana wiata usytuowana w narożniku południowo – wschodnim zdegradowana, ułożone pod nią elementy drewnianej cerkwi i dzwonnicy, ułożone bezpośrednio na gruncie, chaotycznie, nie są należycie zabezpieczone przed destrukcją. Przerastająca drewniane belki roślinność, dodatkowo wzmacnia procesy destrukcyjne.

Cmentarz

Szczególnie zły stan zachowania obserwuje się w obrębie cmentarza, którego ogólny odbiór estetyczny jest bardzo negatywny. Tak w zakresie stanu zachowania nagrobków jak i zagospodarowania terenu. Nagrobki najczęściej sytuowano bez fundamentów, w dużej mierze przewrócone, w wielu przypadkach zagłębione całkowicie lub częściowo pod powierzchnią gruntu.

Obiekty wykonane z wapienia przez wiele lat narażone były na działalność wody w związku z bezpośrednim kontaktem z podłożem /podciąganie kapilarne / a równocześnie bezpośrednim narażeniem na opady atmosferyczne co spowodowało degradację w strukturze kamienia. Część kamiennych nagrobków została uszkodzona przez spadające gałęzie i fragmenty przewracających się drzew.

Znaczna ilość kamiennych obelisków została zdemontowana, zapewne przez rodziny pochowanych tu zmarłych i zdeponowana w kilku miejscach na obszarze cmentarza, co pozbawiło je pierwotnej funkcji strażnika pamięci pochowanych osób jak również doprowadza do postępującej ich destrukcji. Część zdemontowanych, kamiennych elementów zostawała i zostaje zastępowana przez inne realizacje, w latach powojennych przez krzyże metalowe lub wykonane z lastriko, natomiast obecnie płyty nagrobne wykonane z granitu. Proceder ten zubaża walory historyczne i estetyczne zabytkowego cmentarza jak i całego założenia.

Do degradacji zachowanych, kamiennych nagrobków przyczyniają się również tradycyjne odnawianie nagrobków poprzez malowanie współczesnymi farbami kryjącymi, które nie posiadają właściwości hydrofobowych. Powoduje to zamykanie wilgoci wewnątrz kamienia, co z kolei w okresie niskich temperatur powoduje jego postępującą degradację.

Ogrodzenie

Ogrodzenie w zróżnicowanym stanie technicznym. Elementy drewnianego parkanu w stabilnym stanie techniczny, jedynie miejscowo zdegradowane deski stanowiące zadaszenie słupków, które należy wymienić. Konstrukcja całości metalowej części ogrodzenia zdegradowana, w wielu miejscach pochylona, siatka wraz z metalowymi słupkami pokryta produktami korozji, miejscowo z uszkodzeniami mechanicznymi.

Schody prowadzące do dzwonnicy i furtki zdegradowane, kamień w dużym stopniu osypujący się, spękany, sprawia złe wrażenie jak również zagrożenie dla odwiedzających to miejsce osób.

Mała architektura

Wiata pod którą zdeponowano pozostałe po pożarze elementy konstrukcji cerkwi i dzwonnicy w bardzo złym stanie technicznym. Wykonana z czterech słupów, łat i przytwierdzonych luźno desek tworzących prowizoryczny daszek, nie spełnia swojej roli zabezpieczającej przed opadami atmosferycznymi. Materiał złożony pod wiata bezpośrednio na gruncie, w nieładzie, co powoduje jego postępującą degradację.

Usytuowane w obrębie cmentarza ławki w średnim stanie technicznym. Elementy drewniane mocno zabrudzone, kamienne podstawy zabrudzone, z widocznymi nawarstwieniami biologicznymi.. Prowizoryczne kosze na śmieci złożone z trzech palików, na których rozciągnięto worki foliowe nie spełniają swojej roli.

6. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Celem prac konserwatorskich jest zatrzymanie procesów destrukcyjnych tego cennego zabytku, trwale wpisanego w lokalny pejzaż kulturowy jak również nadanie mu należytych walorów estetycznych.

Ważnym elementem prac porządkowych i konserwatorskich powinno być przede wszystkim uporządkowanie zdemontowanych i zdeponowanych w nieładzie elementów zabytkowych nagrobków o dużej wartości historycznej i artystycznej jak również uporządkowanie terenu oraz zabezpieczenie złożonych pod prowizoryczną wiatą elementów konstrukcji cerkwi i dzwonnicy, pozostałych po pożarze w 2003 roku.

Elementem prac porządkowych w zespole cerkiewnym powinno być oznakowanie obiektu, jako podlegającego ścisłej ochron konserwatorskiej jak również uświadomienie miejscowej społeczności statusu prawnego obiektu, który wymaga na prowadzenie prac na obszarze cmentarza, odpowiednich dla nich pozwoleń.

7. PROGRAM PRAC

Architektura

Cerkiew

Konserwacja kamiennej podmurówki

1. Usunięcie luźnych zanieczyszczeń oraz nawarstwień biologicznych.
2. Usunięcie zdegradowanych, rozwarstwionych, osypujących się elementów kamiennych
3. Uzupełnieniem ubytków metodą flekowania.

4. Wykonanie nowego fugowania w miejscach koniecznych
5. Impregnacja hydrofobowa całości kamienia preparatami np. Foucosil firmy Remmers.

Konserwacja drewnianej konstrukcji

1. Wymiana zdegradowanego deskowania stanowiącego daszki na konstrukcji na nowe.

Cmentarz

Nagrobki kamienne

Wykonanie konserwacji w zakresie, stabilizacji nagrobków poprzez wykonanie fundamentów, izolacji od podłoża, oczyszczenie z warstw malarskich i nawarstwień biologicznych, uzupełnienie miejscowe ubytków metodą flekowania / uzupełnienie niezbędne do stabilizacji całości/. Szczególną uwagę należy zwrócić na stan techniczny podstaw, które mają znaczący wpływ na zachowanie całości założenia.

Nagrobki oraz ich ogrodzenia wykonane z metalu

1. Wykonanie stabilizacji, polegającej na wykonaniu fundamentów pod elementami konstrukcyjnymi / krzyże, słupki metalowego ogrodzenia/.
2. Usunięcie osypujących się warstw malarskich oraz produktów korozji metodą dostosowaną do stanu zachowania metalu.
3. Uzupełnienie ubytków metodą pierwotną / ślusarską, kowalską, odlewniczą/.
4. Nałożenie warstwy antykorozyjnej / preparatu z zawartością 96 % cynku /.
5. Nałożenie warstwy uszczelniającej / malarskiej / w kolorystyce pierwotnej.
6. Montaż całości.

Elementy zdemontowane nagrobków i obecnie zdeponowane w obrębie cmentarza proponuje się zdeponować wewnątrz obrysu cerkwi wzdłuż podmurówki. Proponuje się wykonanie wzdłuż murów podstawy / np. z desek tarasowych kompozytowych o strukturze drewna, odpornych na opady atmosferyczne / osadzonych na niskich betonowych podporach / wg odrębnego projektu /. Na tym ustawić kamienne krzyże w sposób, które w jak najmniejszym stopniu będzie narazi je na kontakt z opadami atmosferycznymi.

Takie umieszczenie zdemontowanych, kamiennych elementów nagrobków, pozwoli na ich zachowanie oraz dostęp dla osób odwiedzających zespół cerkiewny. Jednocześnie, przeniesienie ich poza obręb cmentarza przyczyni się do poprawy odbioru estetycznego całości.

Ogrodzenie

1. Drewniany parkan

W drewnianej konstrukcji proponuje się wymianę desek stanowiących daszki słupków na nowe.

2. Ogrodzenie metalowe

Ze względu na zły stan zachowania całości, proponuje się wykonanie nowego, metalowego ogrodzenia złożonego z metalowych słupków i siatki lub wykonanie ogrodzenia w formie drewnianego parkanu analogicznego do istniejącego,

3. Schody przy dzwonnicy i furtce

Ze względu na bardzo zły stan zachowania schodów, proponuje się demontaż obecnych, wtórnych schodów oraz wykonanie nowych z monolitycznych bloków z wapienia. Takie rozwiązanie poprawi wartość estetyczną obiektu oraz przyczyni się do przedłużenia ich trwałości.

Cięte bloki z wapienia, ze względu na ich spójność, zmniejszoną powierzchnię kontaktu z opadami atmosferycznymi, charakteryzują się większą trwałością. Ułożone z niewielkim spadem, nie będą zatrzymywały wód opadowych co znacznie przedłuży ich dobry stan zachowania. Dodatkowo brak fugowania zmniejszy możliwość przedostawania się opadów do wnętrza konstrukcji.

Mała architektura

Proponuje się wykonanie selekcji zdeponowanych pod wiatą elementów konstrukcji dawnej cerkwi i dzwonnicy, pod kątem ich stanu zachowania oraz opracowania ciesielskiego. Element o wartości historycznej zdeponować np. we wnętrzu dzwonnicy. W przypadku braku takiej możliwości wykonać nową wiatę / wg odrębnego projektu/, z możliwością izolacji zdeponowanego materiału od podłoża.

Zasadne jest również rozważenie zdeponowania wewnątrz obrysu cerkwi przy ścianach wewnętrznych, w sposób ustalony w porozumieniu z WUOZ w Przemyślu.

W zakresie małej architektury proponuje się oczyszczenie, wypolerowanie oraz impregnację desek na ławkach, oczyszczenie kamienia z luźnych zanieczyszczeń oraz nawarstwień biologicznych, uzupełnienie fugowania w miejscach koniecznych, oczyszczenie otoczenia z roślinności.

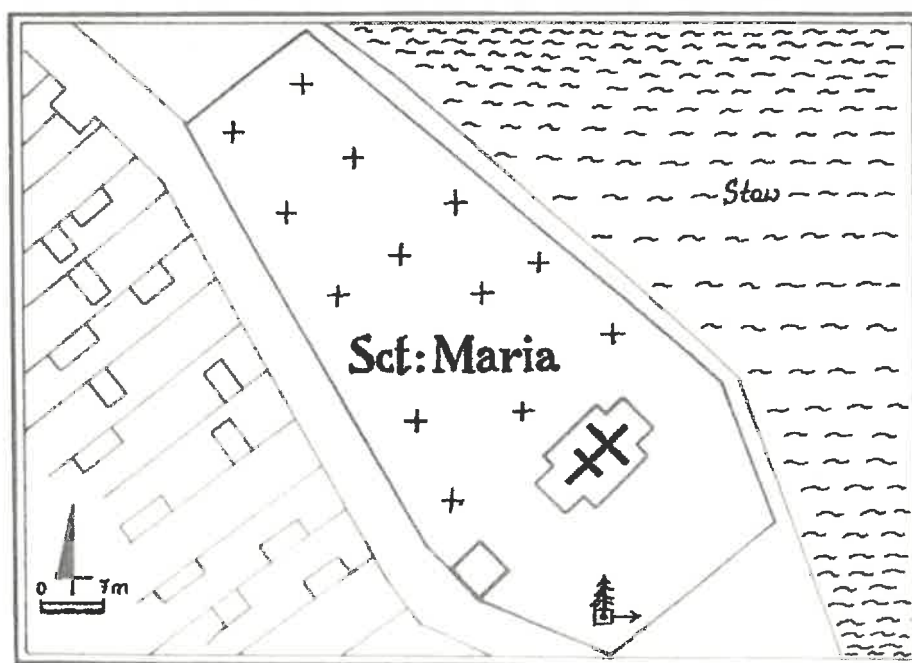
Montaż nowych koszy o konstrukcji drewnianej o estetyce analogicznej do ławek / np. wykonanych z pionowych dębowych listewek o parametrach jak siedziska ławek /wg odrębnego projektu/.

Oznakowanie zabytku

Zgodnie z zaleceniami WUOZ należy na części frontowej obiektu zamieścić znak błękitnej tarczy, jako obiektu zabytkowego, chronionego prawem.

Opaka, d. zespół cerkiewny. Widok do wsch. Litografia B. Z. Stęczyńskiego, stan przed 1847, wg J. Makuszeński, Kresy, Warszawa 1995, s. 55.

il.2. Opaka, d. zespół cerkiewny. Plan sytuacyjny wg mapy katastr. 1:2880 w oryginale, 1854. A Geod. w AP Przemyśl.

W: Janusz Mazur, Cerkwie drewniane w okolicach Lubaczowa. Katalog, Lubaczów 1997, cz.3 (22.Miłków – 34.Prusie), 31.Opaka, s. 113-137 (mps w Muzeum Kresów w Lubaczowie)

Zespół cerkiewny w Opace, fot. Jerzy Tur, 11. 1990r.

Cyfrowe Archiwum Jerzego Tura i Barbary Tondos,

<https://www.lem.fm/archiwa/obiekt.php?c1=2&c2=16&id=14>, dostęp 12.06.2022r

Zespół cerkiewny w Opace, fot. Jerzy Tur, 11. 1990r.

Cyfrowe Archiwum Jerzego Tura i Barbary Tondos,

<https://www.lem.fm/archiwa/obiekt.php?c1=2&c2=16&id=14>. dostęp 12.06.2022r

Starostwo Powiatowe
w Lubaczowie
ul. Jasna 1
37-600 Lubaczów

Zespół cerkiewny w Opace, widok po odbudowie dzwonnicy, widoczne zachowane elementy
babińca cerkwi, źródło: <https://ciekawe.tematy.net/2013/horyniec/>, dostęp 12.06.2022r.

Zespół cerkiewny w Opace, widok ogólny od strony drogi Lubaczów-Szczutków, 2022r.,
fot. B. Woch.

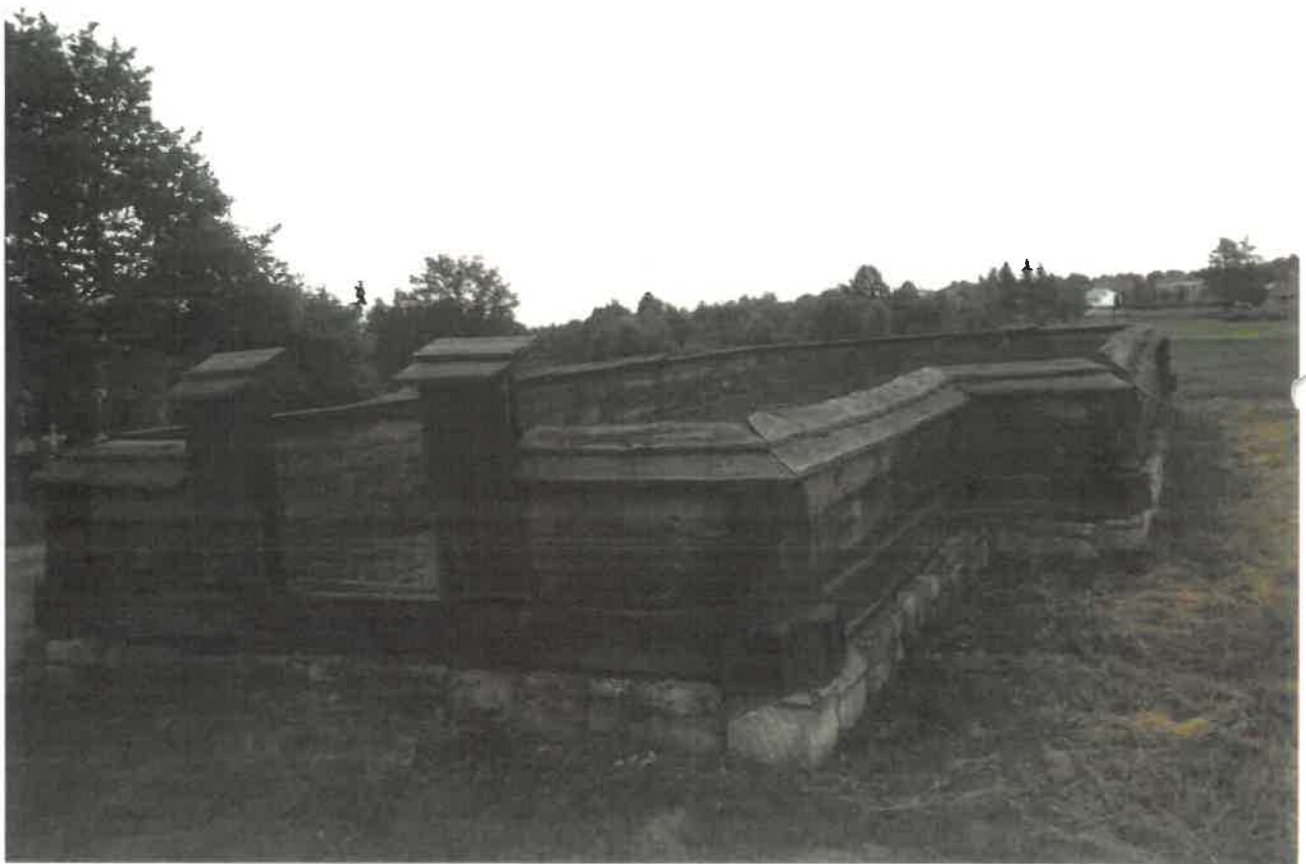
Starostwo Powiatowe
w Lubaczowie
ul. Jasna 1
37-600 Lubaczów

Zespół cerkiewny w Opace, dzwonnica-brama, 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, dzwonnica-brama, widok od strony wschodniej, 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opacz, rekonstrukcja zarysu cerkwi, 2022r, fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, rekonstrukcja podmurówki cerkwi, 2022r, fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, ubytki w zadaszeniu rekonstrukcji ścian cerkwi, 2022r,
fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Starostwo Powiatowe
w Lubaczowie
ul. Jesna 1
37-600 Lubaczów

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch.

Zespół cerkiewny w Opace, cmentarz przy cerkiewny, stan przed rozpoczęciem prac konserwatorskich 2022r, fot. B. Woch

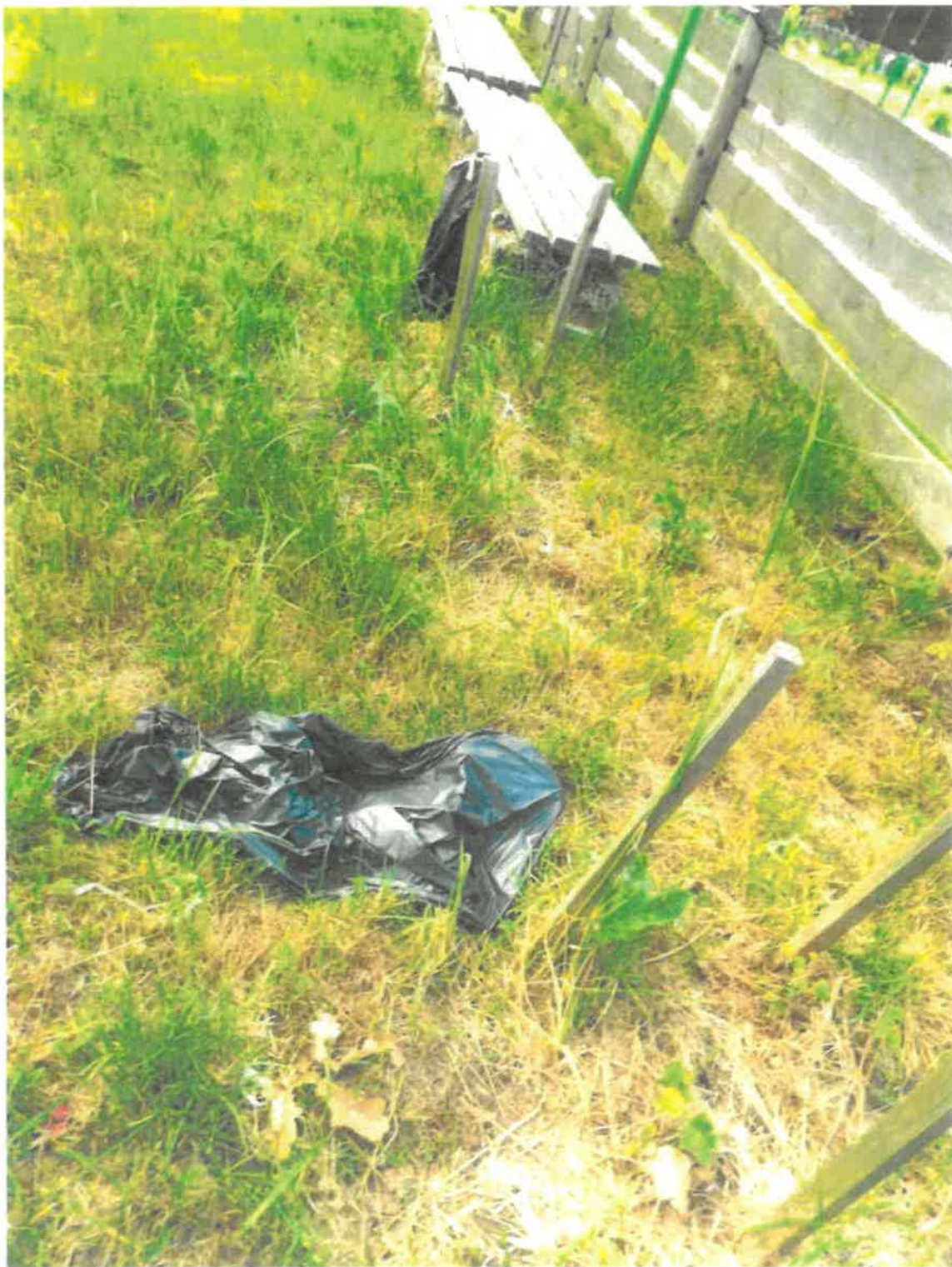
Zespół cerkiewny w Opace, wiata z zachowanymi elementami konstrukcyjnymi cerkwi i dzwonnicy , 2022r., fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, element drewnianego parkanu , 2022r., fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, fragment ogrodzenia metalowego / od strony północy i wschodu/ , 2022r., fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, ławki i kosze (?) na śmieci, 2022r., fot. B. Woch

Zespół cerkiewny w Opace, ławka, 2022r., fot. B. Woch.